

Дудко О.С.*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО КОРОТКОСТРОКОВИХ ЕФЕКТІВ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ В КОНТЕКСТІ ГЛОКАЛІЗАЦІЇ

Глокалізація є процесом інтеграції на рівні території окремого макрорегіону світу. Один із механізмів економічної глокалізації – це втілення форм міжнародної економічної інтеграції (зони преференційної торгівлі, зони вільної торгівлі, митного союзу, спільного ринку, економічного союзу між країнами). Зона вільної торгівлі діє як особливий пільговий торгівельний режим для країн-учасниць за рахунок усунення внутрішніх тарифів при їх збереженні в торгівлі з іншими країнами. Типові приклади зони вільної торгівлі, які діють вже більше ніж десятиліття й де можна оцінити короткострокові (а в разі потреби – і довгострокові ефекти) – це ЄС та НАФТА.

Теоретично зона вільної торгівлі передбачає скасування мит і кількісних обмежень на всі товари у взаємній торгівлі, а також лібералізацію торгівлі послугами [9]. Однак на практиці, як правило, сторони, що створюють зону вільної торгівлі, хоча б принаймні на початковому етапі, але все ж запроваджують певні обмеження. Зазначимо, що в економічній науці ціла низка вітчизняних науковців досліджували короткострокові ефекти зони вільної торгівлі (ЗВТ), зокрема, вагомий внесок у дослідження даної проблематики зробили такі вчені, як: Я. Базилюк [1], Б. Губський [2], І. Васютин [4], Я. Гаврись [7], Т. Драга [3], Т. Зінчук [5], В. Сиденко [6], А. Філіпенко [8] та інші. Всі вони акцентують увагу на проблемах юридичного характеру, які виникають під час зближення законодавств країн, що вступають до зони вільної торгівлі. В той же час, у перші роки утворення зони вільної торгівлі в країнах-членах спостерігаються такі короткострокові ефекти: 1) зниження адміністративних витрат (трансакційних витрат); 2) розширення торгівлі (за багатьма напрямками та видами); 3) зміцнення умов торгівлі країн-членів ЗВТ у торгівлі з третіми країнами; 4) можливість відсутності помітних позитивних ефектів або наявності негативних ефектів у тих країн-членів ЗВТ, які відстають за рівнем розвитку від інших країн, з якими було утворено ЗВТ; 5) недолік сприятливих ринкових умов у країні може заважати прояву ефекту цінової трансмісії (price transmission effect), а ринки праці можуть не реагувати на зміни у відносних цінах (це призводить до зникнення позитивного ефекту для окремих країн-членів ЗВТ та негативного – для інших країн), і т.д.

Такі дані можна аргументувати окремими результатами дослідження італійського науковця Чеккіні, який досліджував короткострокові ефекти зони вільної торгівлі на прикладі ЄС. Зазначимо, що в історії формування ЄС найважливішу роль відіграли доповіді італійців Кокфілда і Чеккіні, підготовлені в 1985 і 1988 роках, які надали розгорнуті аналітичні дослідження для подальшої реалізації проекту європейської інтеграції [10]. Після створення ЗВТ у ЄС науковець Чеккіні підготував ґрунтовне дослідження короткострокових ефектів ЗВТ та надав мікроекономічні оцінки потенційного економічного виграшу від завершення створення внутрішнього ринку, які у загальному вигляді можна представити так:

* здобувач кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Види виграшу (позитивних короткострокових ефектів) від ЗВТ	Млрд. екою	% ВВП
Від ліквідації бар'єрів для торгівлі	8–9	0,2–0,3
Від ліквідації бар'єрів, які впливають на виробництво	57–71	2,0–2,4
<i>Загально від ліквідації бар'єрів</i>	<i>65–80</i>	<i>2,2–2,7</i>
Від більш повного використання економіки завдяки збільшенню масштабів	61	2.1
Від посилення конкуренції, що зменшує неефективність бізнесу та монопольні ціни	46	1.6
<i>Загально від інтеграції ринків</i>	<i>62*–107</i>	<i>2,1*–3,7</i>
<i>Загальний виграш за шкалою Чеккіні (12 країн-членів)</i>	<i>170–250</i>	<i>4,25–6,5</i>

Отже, за цією шкалою Чеккіні робить висновки про позитивні короткострокові ефекти ЗВТ для країн-членів на прикладі економічної інтеграції країн ЄС. Однак слід також звернути увагу й на дослідження низки зарубіжних вчених, які фіксують негативні короткострокові ефекти від створення ЗВТ. Для цього був досліджений досвід НАФТА, зокрема, ефекти в економіці Мексики протягом кількох перших років після створення ЗВТ із Канадою та США):

Підходи науковців	Оцінка позитивного короткострокового ефекту для Мексики після створення ЗВТ із Канадою та США
Ранні дослідження проблематики НАФТА (статичні моделі)	2-5 % ВВП
Модель Brown, Deardorff, and Stern (1994)	2,2 % ВВП (усунення торговельних бар'єрів)
	5,4 % ВВП (усунення бар'єрів для інвестицій)
	5-11 % ВВП з врахуванням динамічних ефектів пристосування ринків праці та інвестицій
Модель J. Romalis (2007)	-0,3 % ВВП
Комбінована модель (гравітаційної та загальної рівноваги) Anderson and Wincoop (2001)	-0,3 % на рівні добробуту
Дослідження Kose, Meredith, and Towe (2004)	3 % ВВП
	Подвоєння темпу зростання ВВП з середніх 2% в 1980-1993 рр. до 4% в 1996-2002 рр.
De Hoyos (2007)	Відсутність помітного впливу на добробут

Отже, наразі в науковців є суперечливі погляди на характер (позитивний чи негативний) короткострокових ефектів від зони вільної торгівлі. Має місце синдром завищених очікувань щодо впливу різних форматів регіональних економічних процесів, в тому числі і процесів створення ЗВТ, на добробут і темпи економічного зростання країн-членів. Отримання значущих ефектів від ЗВТ, як правило, пов'язано з активізацією внутрішніх процесів розвитку і структурних змін, які залежать від умов інвестування та інноваційних процесів. В той же час, утворення зони вільної торгівлі сприяє лібералізації торгівлі та по-

глибленню економічної інтеграції між країнами-членами ЗВТ. Якщо ЗВТ створюють країни, які розташовані на одному макрорегіоні світу (наприклад, країни ЄС – в Європі, країни НАФТА – в Північній Америці), то це така форма економічного співробітництва є механізмом посилення процесу глокалізації.

Список використаних джерел

1. Базилюк Я. Б. Про пріоритети України у здійсненні економічної інтеграції / Я. Б. Базилюк // Стратегічна панорама. – 2005. – № 1. – С. 81–87.
2. Губський Б. Європейський вектор інтеграційної політики України / Б. Губський // Економіка України. – 2003. – № 5. – С. 19-27.
3. Драга Т. В. Інтеграція агропромислового комплексу з ринками країн-членів Європейського Союзу / Т. В. Драга // Проблеми науки. – 2001. – № 12. – С. 59-61.
4. Зближення законодавства Європейського Союзу з правовими системами держав-кандидатів на вступ до ЄС [Текст] / І. Васютин // Право України. – 2003. – № 9. – С. 139.
5. Зінчук Т. Аграрна політика України: можливості та перспективи інтеграції в ЄС / Т. Зінчук // Економіка України. – 2000. – № 12. – С. 58-64.
6. Прорив в Європу / В. Сиденко // Політика і час. – 2006. – № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://b.rbc.ua/rus/showcard/14414>
7. Стратегії розвитку підприємств стосовно викликів глобалізації [Текст] / Я. Гавриць, Л. Сулковські // Вісник НУ «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – № 457. – Л.: НУ «ЛП», 2002. – С. 139-147.
8. Філіпенко А. С. Зовнішньоекономічна стратегія України в сучасних умовах / А. С. Філіпенко // Світогосподарські пріоритети України : зб. наук. праць. – К., 2005. – С. 6-18.
9. Шнирков О. Передумови та наслідки створення поглибленої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС // Сайт Інституту міжнародних відносин. – Режим доступу до статті: www.iir.kiev.ua/.../article%20Shnyrkov%20
10. Europe 1992: the overall challenge [summary of the Cecchini report]. - SEC (88) 524 final, 13 April 1988. - <http://aei.pitt.edu/3813/>